

ראש הישיבה - הרב מרדכי גרינברג שליט"א

כשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה

א

איתא בבבא בתרא (קכו, ע"א) שלחו לה בני אקרא דאגודא לשמואל, ילמדנו רבינו: היו מוחזקין בזה שהוא בכור, ואמר אביו על אחר בכור, מהו. מי מהימנין לאב במקום חזקה שמכחשת דבריו או לא – רשב"ם). שלח להו: כותבין הרשאה זה לזה (המוחזק ואותו שאמר עליו אביו שהוא בכור – רשב"ם). מה נפשך, אי כרבנן ס"ל לישלח להו כרבנן, אי כר' יהודה ס"ל לישלח להו כר' יהודה. מספקא ליה אי כר' יהודה או כרבנן. מאי היא, דתניא: יכיר יכירנו לאחרים, מכאן אמר ר' יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור (ואעפ"י שמחזיקים אחר כבכור – רשב"ם). וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וכן חלוצה. (וסברא היא מדכתיב יכיר, מה לי בכור מה לי לדבר אחר – רשב"ם). וחכמים אומרים אינו נאמן (לא בבכור ולא בחלל – רשב"ם). א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא: בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב יכיר, אלא לרבנן יכיר למה לי, דצריך היכירא (כגון שבאו מחדש לכאן ואין מוחזקין באחד מהם מי הבכור ומי הפשוט, התם ודאי אב מהימן – רשב"ם). למאי הלכתא, למיתב ליה פי שנים, לא יהא אלא אחר, אילו בעי למיתביה ליה במתנה מי לא יהיב ליה (אדרבן פריך, דבשלמא לר' יהודה טובא אשמעינן קרא דמהימנין ליה לאב אפי' במקום חזקה ויהבינן ליה פי שנים וכו' אלא לרבנן למאי הלכתא כתב יכיר לצריך היכירא, שהאב נאמן להכירו לאחרים, דאי למיתבא ליה פי שנים, אמאי צריך קרא, סברא הוא דנאמן ע"י מיגו, דלא יהא האי בכור אלא אדם נכרי, ואעפ"י יכול היה ליתן לו במתנה כל נכסיו הלכך מה לו לשקר במאי דאמר שהוא בכור, הא בלא"ה יכול ליתן לו פי שנים, שיאמר הבו ליה במתנה מנכסי – רשב"ם). לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן (בנכסים שאינו יכול ליתן לו באותה שעה שאמר עליו שהוא בכור, כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן, לאחר שאמר בני זה בכורי הוא, דליכא למימר בההיא שעתא מיגו, דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – רשב"ם). ולר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, יכיר למה לי, בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס (אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן, והלכך לא מצי לאקנויי מקמי דאתו לידיה, דהא אפי' בשעה שאתו לידיה אינו יכול להקנותו, וכ"ש מקודם לכן וכו' – רשב"ם). עכ"ל הגמרא.

היוצא מהסוגיא, שמחלוקת ר' יהודה ורבנן היא במקום שאחד הבנים היה מחזק כבכור ואמר אביו על אחר שהוא הבכור, שלר' יהודה נאמן מדין יכיר ולחכמים אינו נאמן, ורק כשאינו מחזק, מודים חכמים שנאמן לומר שהוא בכור. וכן חלקו האם נאמן האב לפסול את בנו בבן גרושה, שלר' יהודה אמרו "כשם שנאמן לומר שהוא בכור, כך נאמן לומר שהוא בן גרושה", ואילו חכמים אמרו שאינו נאמן, וכתב ע"ז הרשב"ם "לא בבכור ולא בחלל".

סוגיא זו הובאה במקומות נוספים בש"ס ושם פירש רש"י דלא כרשב"ם הכא. דבקיודושין (עד, ע"א) כתב רש"י בד"ה וחכמים אומרים אינו נאמן, וז"ל: אבן גרושה ואבן חלוצה הוא ופליגי. וכן הוא שם ע"ח ע"ד ברש"י ד"ה אינו נאמן, וז"ל: אפסולא קיימי אבל לענין בכור לא פליגי.

הרי להדיא שרש"י פירש שמחלוקת ר' יהודה וחכמים אינה אלא בענין פסול בן גרושה, אבל בבכור גם רבנן מודו שהאב נאמן, ולא פליגי בזה.

ועוד חידוש כתב רש"י ביבמות (מו, ע"א) בשיטת ר' יהודה, וז"ל בד"ה יכירנו לאחרים: שאם אין ב"ד מכירים אותו, נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים. וכל זה ודאי קשה טובא מסוגייתנו, שמוכח להדיא שר' יהודה ורבנן פליגי במוחזק באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחר, ואמרה הגמ' שלר' יהודה נאמן ולרבנן אינו נאמן, ואיך כתב רש"י שמחלוקת ר' יהודה ורבנן היא רק בפסולא ולא בהכרת בכורה, ואף בבכור כתב רש"י דס"ל לר' יהודה שנאמנותו רק במקום שאינו מוחזק. ואילו בסוגיא מוכח שפליגי בבכור ובמוחזק. וע' בתוס' ר"ד בקידושין ובתוי"ט במשנה שם שהקשו כן.

ובתוס' בסוגיא בב"ב (קכז, ע"ב) ד"ה כך נאמן לומר בן גרושה, כתבו וז"ל: תימה לפי שנאמן לבכור היא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה. וי"ל כיון שנאמן לבכור בכל ענין האמינו הכתוב, ואפי' על אחד מבניו הקטנים לומר שהוא בכור, ואפי' עושה בניו הגדולים ממזרים שמאיש אחר הם, והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה.

ור' אליהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן שנואה, כלומר בן השנואה יכיר, דנאמן לומר שהוא בן השנואה, דהיינו שנואה בנשואיה, כדמפרש ביבמות (כג, ע"א) כגון חיבי לאוין שנשא כהן גרושה, ומיהו "כשם שנאמן לומר" משמע שממה שנאמן לבכור יליף. (ולפי' ר' אליהו אין דין בן גרושה נלמד מנאמנות האב על הבכור, אלא הוא דין בפני עצמו, שכתבה התורה "יכיר" על בן השנואה) והתוס' ר"ד כתב שאף על פירוש התוס' קשה דברי ר' יהודה "כשם שנאמן לומר בכור כך נאמן לומר בן גרושה", שלפי' התוס' איירי שאומר על בנו הקטן שהוא הבכור, וממילא עושה הגדולים ממזרים, ומזה נלמד שיכול לפסלם בבן גרושה, והרי זה פשיטא, שאחר שלמדנו שנאמן לפסול בנו בממזר, מה צורך לומר שיכול לפסלו בבן גרושה, דהא כ"ש הוא.

והתוס' סיימו פסקא זו וכתבו: אבל בירושלמי בפי' עשרה יוחסין משמע כפי' ר' אליהו. ושם בירושלמי (ה"ז) חלקו בדברי ר' יהודה שאמר שנאמן האב לומר על בנו שהוא ממזר, האם זה דוקא כשאומר שהוא בנו, אלא שהוא ממזר, שנולד מחיבי כריתות, או אף כשאומר על מי שהוחזק כבנו, שאינו בנו, והיינו שאשתו זינתה ולא נולד ממנו. וכבר נלאו המפרשים שם להבין הוכחת התוס', דמה שייכות הירושלמי למחלוקת התוס' ור' אליהו, שחלקו מה המקור שנאמן לומר על בנו שהוא בן גרושה. בסוף דבריהם הביאו תוס' שיטת הבה"ג והקשו עליו, וז"ל: ופוסק הבה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר' יהודה היינו דוקא כשפוסל ע"י הכרת בכורה, אבל אין הלכה כר' יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה. ואין נראה לר"י, דאמר בפי' החולץ (ביבמות מו, ע"א) ההוא דאתא לקמיה דרב יהודה א"ל נתגירתני ביני לבין עצמי. א"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך. ופריך והתניא ר' יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר, לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי. ופסיק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק, משמע דאי לאו דאין עדות לכותי, היה נאמן לפסול אע"ג דליכא הכרת בכורה, עכ"ל התוס'.

כן הביא הרא"ש בב"ב (פ"ח סי' כ"א) דברי הבה"ג, שנאמנות האב לעשות את בנו ממזר, הוא דוקא היכא דאיכא בכור, וכשיעשה הקטן בכור פסיל ליה לגדול, ומיגו דהימניה רחמנא לאב לענין בכורה,

הימניה נמי לעשות הגדול ממזר, אבל האומר בני זה ממזר, ולא לענין בכורה, לא מהימן לשווייה ממזר, ואפי' אשתו פרוצה ביותר, דרוב בעילות אחר הבעל. וסיים שם הרא"ש: ונראה דהלכה כר' יהודה לגמרי, ואפי' בלא הכרת בכורה, נאמן לומר שהוא ממזר, וכדמוכח בפי' החולץ וכו', ופסיק התם הלכתא כרב נחמן בר יצחק, משמע הא אם יש עדות לעכו"ם נאמן לפוסלו, ואעפ"י שאין הכרת בכורה. הרי סוגיא מפורשת לכאורה נגד דברי הבה"ג, ויש להבין שיטתו.

ב

והנה הנצי"ב בפירושו לשאלות דרב אחאי גאון סי' מ"א האריך בדבר, ותלה מחלוקת רש"י והרשב"ם בשני הפירושים בתוס' הנ"ל, ויישב בזה הקושיות על רש"י.

מחלוקת התוס' ור' אליהו היא במאי איירי הקרא "כי את הבכור יכיר". לתוס' איירי במוחזק לן בגדול שהוא הבכור, והאמינתו תורה לומר על הקטן שהוא הבכור, וממילא עושה את הגדול ממזר. וכשם שנאמן לומר שהקטן הוא הבכור והגדול ממזר, כך נאמן לומר על בנו שהוא בן גרושה.

אבל ר' אליהו למד שהקרא "כי את הבכור יכיר" איירי דאין מוחזק אחד הבנים לבכור ובי"ד אינו מכירם, ובזה אמרה תורה שנאמן האב לומר מיהו הבכור, ודין זה הוא בין לר' יהודה ובין לרבנן. אלא שהקרא דכי יכיר קאי לא רק על הבכור, אלא אף על בן השנואה, וכאילו נאמרו בתורה שני דינים, א. "כי את הבכור יכיר". ב. "כי את בן השנואה יכיר". ורק לאחר החידוש השני שיש נאמנות לאב לומר על בנו שהוא בן גרושה למד ר' יהודה שהו"ה נאמן לומר על בנו שהוא ממזר. ועל הדין השני פליגי רבנן, והם ס"ל שמה שנאמר בתורה זה רק שהאב נאמן לומר על בנו שהוא הבכור, ודוקא במקום שלא מכירים אותו. אבל לא נאמר שנאמן להכיר את בן השנואה, וממילא גם לא נאמר שנאמן לומר על אחד שהוא בכור, במקום שהחזקנו באחר שהוא בכור. ולפי"ז הפירוש בדברי ר' יהודה הוא הפוך. לתוס' הלימוד הוא, כשם שנאמן לפסול בממזרות כך נאמן בבן גרושה. ואילו לפי ר"א, אחר שנאמן לומר בן גרושה, ממילא נלמד שנאמן גם לומר ממזר.

והפשט בגמ' כשאמרה "כשם שנאמן לומר בכור כך נאמן לומר בן גרושה" כך הוא, כשם ש"יכיר" נאמר על הבכור, כך "יכיר" נאמר על בן גרושה.

וממילא מתורצת שאלת התוס' על ר' אליהו, "ומיהו 'כשם שנאמן לומר' משמע שממה שנאמן לבכור יליף". וזה קשה לפי התוס' שלומדים מסברא, שכשם שנאמן לומר בכור כך נאמן לומר בן גרושה. וע"כ הקשה לפי ר' אליהו, שלדידו אין קשר בין בכור לבן גרושה. אבל לפי מה שפי' הנצי"ב, הקשר הוא ברור, שהרי "יכיר" קאי אתרווייהו, וזו כוונת הגמ', שכשם שיכיר קאי אבכור, כך יכיר קאי אבן שנואה.

ורש"י קאי בשי' ר' אליהו, ומובן מה שכתב רש"י בקידושין וביבמות, שבאמת בענין הכרת בכורה אין מחלוקת בין ר' יהודה לרבנן בפשט הכתוב, שלשניהם "את הבכור יכיר" איירי דוקא באינן מוחזקין באחר שהוא בכור, ומה שבסוגיא מוכח שפלוגתתם היא גם בענין בכור, זהו רק אחרי שחידשה תורה שגם לומר בן גרושה נאמן, ומזה למד ר' יהודה שאף במוחזקין בבכור נאמן, וכמו שכתוב בסוגיא דיש נוחלין, אלא שכל זה דוקא לר' יהודה, אבל רבנן פליגי וס"ל דלא נאמר בכתוב שנאמן על בן גרושה, וממילא נשאר הכתוב הראשון כפשוטו, ונאמן רק בבכור, ובמקום שאין חזקה נגד.

אבל הרשב"ם קאי בשיטת התוס', ולדידיה בקרא "כי את הבכור יכיר" נאמר שאב נאמן אפי' במקום שמוחזקין בגדול שהוא הבכור לומר על הקטן שהוא הבכור, וממילא נאמר כאן שנאמן לפסול בנו בממזר. ורבנן דפליגי, פליגי בתרתי, וע"כ כתב שמה שחכמים אומרים שאינו נאמן היינו "לא בבכור ולא בחללי".

מעתה יובן מה שהוכיחו התוס' מדברי הירושלמי כשיטת ר' אליהו ולא כשיטתם. דשם בירושלמי חלקו בדעת ר' יהודה, האם מה שנאמן לומר על בנו שהוא ממזר הוא דוקא כשאמר שבנו נולד מחייבי כריתות, או אף כשאומר שאשתו זינתה והוא אינו בנו. ובשלמא לשי' ר' אליהו, שהמקור למחלוקת ר' יהודה וחכמים הוא בקרא "יכיר את בן השנואה", שמכאן לומד ר' יהודה שהו"ה נאמן להכיר בנו בממזר, שפיר יש מקום להסתפק בדברי ר' יהודה, שכשם שבן גרושה נאמן דוקא מאחר שהוא בנו, ומודה שנולד באיסור, הו"ה י"ל בענין הכרת ממזרות, שאירי שהוא בנו, ואומר עליו שנולד מחייבי כריתות. או אולי לענין ממזר נאמן אפי' כשאומר עליו שאינו בנו, אף שאינו דומה לבן גרושה. אבל לשי' התוס', שמקורו של ר' יהודה הוא בקרא "כי את הבכור יכיר", ואירי כפי שפירשו, במוחזק בן גדול שהוא בכור, ועתה אומר על הקטן שהוא הבכור, וע"כ שי' ר' יהודה שנאמן לומר שבנו ממזר ע"י שאינו בנו, אי"כ מה מקום יש להסתפק בזה, הלא זה גופא דברי ר' יהודה שנאמן לומר על בנו שאינו בנו והוא ממזר. אלא ודאי מוכח מהירושלמי שאף ר' יהודה לא למד דין ממזר מדין יכיר את הבכור, אלא מיכיר את בן השנואה. ואלו דברי ר' אליהו.

ועוד יש להוכיח כשיטת ר' אליהו מהסוגיא. שהגמ' פשוט לה שלחכמים אינו נאמן להכיר את בנו אלא בצריך היכרא, דהיינו כשאין אחד מוחזק כבכור, אבל נגד חזקה אינו נאמן. ומנא ליה לגמ' הא, שהרי ר' יהודה אמר שני דינים, א. שהאב נאמן לומר על בנו שהוא בכור אפי' נגד חזקה. ב. כשם שנאמן לומר שהוא בכור, כך נאמן לומר שהוא בן גרושה. ומנא ליה לגמ' שחכמים פליגי על שני הדינים, דלמא בדין הראשון גם חכמים מודים שהאב נאמן להכיר את בנו אף נגד חזקה, אבל הדין השני שלמד ר' יהודה מזה מסברא שכשם שנאמן לומר בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה, ע"ז פליגי חכמים. וכך היא באמת שיטת הבה"ג, שנאמן רק ע"י הכרת בכורה, אך אינו נאמן לפוסלו בבן גרושה. אלא ודאי מוכח כשיטת ר' אליהו, שנאמנות האב לומר על בן קטן שהוא בכור, וע"ז לעשות את הגדול ממזר, זה נלמד ממה שנאמן להכיר את בנו כבן גרושה, וכיון שע"ז ודאי פליגי חכמים, ממילא ע"כ פליגי נמי אדין הראשון שנאמן להכירו כבכור נגד חזקה.

ובזה יש לפרש את שיטת הבה"ג, שהוא ס"ל כשיטת התוס' והרשב"ם, ולדבריהם ר' יהודה יליף מסברא שכשם שנאמן לומר על בן קטן שהוא בכור, וע"ז לעשות הגדול ממזר, הו"ה נאמן לפוסלו בבן גרושה. ופסק הבה"ג בדין הראשון כר' יהודה וע"כ נאמן ע"י הכרת בכורה לפוסלו בממזר, אבל הדין השני לא נראה לו לבה"ג, ופסק בזה כחכמים. משא"כ אם נאמר שהבה"ג מפרש כפי' ר' אליהו, א"א לחלק בין הדינים, שכיון שחולק הבה"ג על הדין השני וס"ל שאינו נאמן לפוסלו בבן גרושה, שוב א"א לסבור כר' יהודה שנאמן לפוסלו בממזר, שהרי כל דינו של ר' יהודה נלמד מיכיר את בן השנואה, ואם אינו נאמן בבן השנואה, גם לפסול בממזר אינו נאמן, ונשאר דין יכיר בבכור שאינו נגד חזקה.

אלא שעדיין יש להבין את שיטת הבה"ג, מנא ליה לפסוק דלא כר' יהודה ודלא כחכמים, שהרי לר' יהודה נאמן לפוסלו בבן גרושה אף בלא הכרת בכורה, ולחכמים אינו נאמן לפוסלו בממזר אפי' ע"י הכרת בכורה, ולפי' שיטת תוס' ורשב"ם הדבר תלוי זה בזה מסברא.

ג

ומדברי הרי' עקיבא איגר (סי' קכ"ח) למדנו פירוש הפוך מדברי הנצי"ב בהסבר דברי הבה"ג. היינו, שהבה"ג ס"ל כשיטת ר' אליהו, שהיכיר קאי גם אבכור וגם אבן גרושה. אלא שהבה"ג לא למד כרשי"י שאחר שגילתה תורה שנאמן בבן גרושה, מזה נלמד שנאמן גם אממזר, אלא שהקרא מגלה ב' דברים.

א. שנאמן ע"י הכרת בכורה לעשות הבן הגדול ממזר, וזה כפי' התוס'.

ב. שהיכיר קאי נמי אבן גרושה, ונאמן לפוסלו אפי' דלא ע"י הכרת בכורה.

אלא שזה דוקא כשמעיד על אחד שידוע כבנו, משא"כ ברישא שמעיד דאינו בנו, ועי"ז עושהו ממזר,

זה דוקא ע"י הכרת בכורה.

ולפי"ז שיטת הבה"ג היא שיטה שלישית. לשיטת התוס' דין בן גרושה נלמד מהא שיכול לפסול בנו בממזר. לשיטת ר' אליהו דין ממזר נלמד מהא שיכול לפוסלו בבן גרושה. ולשיטת הבה"ג שני הדינים כתובים בפסוק, גם זה שיכול לפסול הגדול בממזר ע"י שמכיר הקטן כבכור, וגם זה שיכול לפסול בנו בבן גרושה, משום שבזה ס"ל כר' אליהו שה"יכיר" קאי אתרווייהו.

ומיושבת בזה קושיית התוס' רי"ד שהקשה על תוס', אם נאמן לפסול בנו בממזר, כ"ש שנאמן לפוסלו בבן גרושה ואמאי צריך "כשם", ולהנ"ל מיושב, שמה שנאמן לפוסלו בממזר, זהו ע"י הכרת בכורה, ומנ"ל שנאמן לפוסלו אף שלא ע"י הכרת בכורה, ועי"ז צריך פסוק נוסף, אלא שחידוש זה הוא דוקא שפוסל אחד שידוע כבנו, וכשאינו בנו, אז נאמן דוקא ע"י הכרת בכורה.

וכיון ששני דינים אלו אינם תלויים זה בזה. אלא הם שני פסוקים נפרדים, אפשר להבין יותר, איך פסק הבה"ג בדין הראשון כר' יהודה, ולא פסק כמוהו בדין השני, שנאמן אף בבן גרושה שלא ע"י הכרת בכורה.

ד

אלא שעדיין תקשה על הבה"ג הסוגיא ביבמות. ששם אמרו לו "לדברך כותי אתה, ואין עדות לכותי". ומוכח שלולי זה היה נאמן לפסול את בנו אף שלא ע"י הכרת בכורה. ואמנם שם היא שיטת ר' יהודה, שהרי מעשה זה הובא שם לפני ר' יהודה, והוא זה שאמר לו 'נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך'. ועי"ז הקשתה שם הגמ' מדברי ר' יהודה עצמו שנאמן אדם לפסול את בנו. ותירצה שכוונת ר' יהודה היתה לומר "לדברך כותי אתה וכו'". ולפי"ז לכאורה לא קשה מידי על הבה"ג, שהרי ר' יהודה ודאי ס"ל שנאמן לפסול בנו אף שלא ע"י הכרת בכורה, כמו שנאמן לפסול בבן גרושה, אלא שקושיית הראשונים היא ממה שהגמ' אמרה שם שהלכה כרב נחמן בר יצחק שהוא פסק כר' יהודה, וא"כ קשה איך פסק הבה"ג דלא כר' יהודה, ונאמן לפסול רק ע"י הכרת בכורה.

אמנם לאחר חידושו של הרע"א בשיטת הבה"ג, נוכל למצוא פשר דבריו של הבה"ג מתוך השוואה של דבריו בכמה מקומות.

דברי הבה"ג שהלכה כר' יהודה שנאמן לפסול בנו בממזר רק ע"י הכרת בכורה, נכתבו בג' מקומות,

ואלו הם:

א. בהל' מילה, וז"ל: האומר בני זה ממזר אינו נאמן. דכי קיי"ל הלכה כר' יהודה דאמר נאמן, היכא דאיכא בכור, אבל ליכא בכור אינו נאמן. דשלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא, אמר על תינוק בין הבנים בכור הוא, נאמן כר' יהודה, דכיון דאמר על בריה דזוטר מגדול, בכור הוא, פסליה לגדול. ומיגו דרחמנא הימניה לאבחונייה לבוכריה, דכתיב יכיר יכירנו לאחרים, ממילא קא הוי גדול ממזר, אבל ודאי במקום שאין בכור, דליכא יכיר דתליה רחמנא בגויה, לא מהימן ולא הוי ממזר, אפי' אשתו פרוצה ביותר, דרוב בעילות אחר הבעל.

ב. בהל' עריות, וז"ל: האומר בני זה ממזר אינו נאמן, דכי נמי קיי"ל כר' יהודה דאמר נאמן וכו' ה"מ היכא דאמר על תינוק בין הבנים בכור הוא, דכיון דקאמר על דזוטר מגדול ואמר האי בכור הוא, מיגו דהימניה רחמנא על בכור דכתיב יכיר וכו' ולא מהימן לומר בני זה ממזר כל היכא דליכא במקום בכור, דליכא יכיר דתלייה רחמנא בגויה לא מהימן ולא הוי ממזר, ואפי' אשתו פרוצה ביותר.

ג. בהל' נחלות, וז"ל: והלכתא נאמן אדם לומר זה בני בכור הוא, בן גרושה הוא, ממזר הוא, כר' יהודה.

כל מתבונן בדברי הבה"ג רואה שדברי הבה"ג בהל' נחלות סותרים לכאורה דבריו בהל' עריות ובהל' מילה. שהרי בב' המקומות כתב שאין נאמנות לאב לפסול בנו אלא ע"י הכרת בכורה, ואילו בהל' נחלות כ' שנאמן לפסול את בנו בבן גרושה אף שלא ע"י הכרת בכורה.

אמנם לפירוש הרע"א ניחא שיטת הבה"ג. שהרי שיטת הבה"ג היא שלר' יהודה נכתבו שני חידושים בפסוק: א. שנאמן ע"י הכרת בכורה לפסול בנו בממזר, אף שעיי"ז עושהו אינו בנו. ב. כשהוא בנו, נאמן לפסולו אף שלא ע"י הכרת בכורה.

ולפי"ז פסק הבה"ג ממש כר' יהודה בכל דבריו, שבהל' מילה ובהל' עריות כתב הדין הראשון, שנאמן לפסול בנו רק ע"י הכרת בכורה, והיינו משום שעושה בנו, שאינו בנו. ובהל' נחלות פסק הדין השני, שכשהוא בנו, נאמן לפסולו אף שלא ע"י הכרת בכורה.

ומדוייקים דברי הבה"ג, שבהל' מילה ועריות כתב "האומר בני זה ממזר", והיינו מה שהיה עד עתה מוחזק כבנו, אינו כן, אלא ממזר הוא ואינו בנו. ואילו בהל' נחלות כתב "האומר זה בני ממזר הוא", והיינו שהוא בני, אך הוא ממזר.

ובהערות של ר' עזריאל הילדסהיימר על הבה"ג כתב בהל' נחלות: ופלא דגאוני בתראי הגאון ר' עקיבא איגר בתשובה סי' קכ"א, והחת"ס סי' י"ג הניחו ליסוד מוסד בדעת הבה"ג דרק בבן בין הבנים נאמן, ומסתמתא פה העלימו עיניהם, וצ"ע.

וכן כתב הרב ניסן זק"ש בהגהותיו על התוס' רי"ד פי' יש נוחלין, שברור שלפני הראשונים לא היו דברי הבה"ג שבהל' נחלות, ומה שהביאו דברי הבה"ג, זה לשונו בהל' מילה ועריות.

ומיושבת קושית הראשונים מחסוגיא ביבמות, ששם איירי ודאי שהוא בנו, וכשהוא בנו מודה הבה"ג שנאמן לפסולו, ופוסק לגמרי כר' יהודה בכל דבריו.